

VARIA

Bibliopolium

Pap Géza: *A haláltól az ítéletig.*

Eszkatológiai textusok 5. Erdélyi Református Egyházkerület,
Kolozsvár 2019, ISBN 978-606-8850-22-1, 306 old.

A szavak nem léteznek önmagukban. Amikor kimondjuk őket, gondolunk valamire, és az is gondol valamire, aki hallja szavainkat; de a dolgoknak értelmet, értéket, jelentőséget mindig mi, emberek tulajdonítunk. A most bemutatott könyvnek több szempontból is kijár a különleges jelző. Nemcsak azért, mert egy érdekes exegetikai munkáról van szó, hanem azért is, mert Pap Géza utolsó, poszthumusz, az Erdélyi Református Egyházkerület gondozásában megjelent könyvéről beszélünk, amelyet a szerző röviddel halála előtt fejezett be, és terjesztett elő kiadásra. Tiszteletet parancsoló egy olyan könyvet olvasni és értékelni, amely a halálról és az utolsó ítéletről szól, miközben tudjuk, hogy a szerző röviddel a sorok megfogalmazása után visszatért Atyjához. Számomra azonban még különlegesebb ez könyv, ugyanis abban a kegyelemben lehetett részem, hogy Pap Géza püspök úr mellett beosztott lelkészként szolgálhattam életének utolsó évében, és így sokszor beszélgettünk erről és még sok más teológiai témáról. A könyv születését így első kézből követhettem végig, nyilván másokkal együtt, és az olvasás közben sokszor rácsodálkozhattam, hogy mindaz, amit előszóban hallhattam a püspök úrtól, most feketén-fehéren olvasható a 306 számozott oldalon.

Személyes kötődésem folytán nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy én mutathatom be a kötetet, miközben tudom, hogy vannak szép számmal olyan személyek, akik ezt szakszerűbben és nagyobb rálátással tudnák megtenni. A bemutatónak tehát lesz egy szubjektív színezete is, amelyet nem igyekeztem kiiktatni, vagy háttérbe szorítani. De térjünk is a könyvre.

Aki Pap Géza püspök úr munkásságát akár egy kicsit is ismerte, tudja róla, hogy ő nem volt olyan „divatteológus”, aki[ke]t ide s tova hány a hajt és hajt a tanításnak akármi szele (Ef 4,14),

és aki csak azért lovagolt volna meg egy témát, mert az éppen felkapott a közmédiában, és ezáltal nagy olvasótábor lehetne nyerni. Mégis egy olyan témakörnek szentelte munkásságát, amely nagyon is elevenen van jelen mind az irodalomban, mind a filmvilágban, és ez nem más, mint a világvége és az utolsó ítélet kérdése. Ha van még valami a keresztyén tanításból, pontosabban motívumkészletből, amely még „eladható” a világ felé, akkor az az utolsó idők kérdése: az apokalipszis, az ördögök és angyalok harca, a sárkányok lehellása és a csapásokat hirdető trombitaszó. De amikor Pap Géza éppen az eszkatológiának szentelte életét, azt ennek a páli felismerésnek alapján tette: *ha pedig Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk, de hiábavaló a ti hitetek is* (1Kor 15,17). A feltámadás nélkül nincs az egész keresztyénségnek semmi értéke és értelme. Ez lehet szép, lehet érdekes, lehet a hagyomány és a kultúra egyik becses darabja, lehet ihletforrás is, csak éppen evangélium nem. Ezért kell tisztában lenni a feltámadás és az ahhoz kapcsolódó utolsó ítélet kérdéseivel, mert ez az, amely átformálja életünket, és más megvilágításba helyezi az egész létezését. Számára az eszkatológia kérdése a „mit hiszünk kérdése” volt.

Ez utóbbi kérdést azonban nem is olyan könnyű megválaszolni. Hisszük a feltámadást. De mikor is történik ez? Az 1Kor 15, amelyet minden temetés alkalmával felolvasunk a sírnál, Jézus visszajövetelének idejére teszi a feltámadást, amikor mint utolsó ellenség töröltetik el a halál, és a halottak az utolsó trombitaszóra fognak feltámadni. A 2Kor 5,1–10-ben azonban Pál

apostol így fogalmaz: *amikor a mi földi sátorházunk elbomol, épületünk van Istennél*. Ebben a mondatban feltűnő az alany, a „van”, a jelen idejű kijelentés, amely kizárja, hogy a leírtak a közeli vagy a távoli jövőben játszódónak le. Ennek értelmében egyidejűség van az idézett két mondat eseményei között, vagyis amikor megtörténik az egyik, rögtön következik a másik. Két koncepció van tehát előttünk: az egyik az utolsó ítélettel kapcsolja össze a feltámadást, a másik a halál pillanatával. Kérdés, hogy van-e idő a kettő között, és ha igen, mivel töltik ki azt a hivek? Ezt a gondolatmenetet sűríti össze a *Bevezetésben* részletesen kifejtett cím: *A haláltól az utolsó ítéletig*. Egy időintervallumról van tehát szó, és a szerző ennek meghatározására vállalkozik a már említett 2Kor 5,1–10 vizsgálatával. A teológiatörténet több választ is szült e kérdésre, és az olvasó szintén a *Bevezetésben* ismerkedhet ezekkel.

Az egyik mindmáig elterjedt vélemény szerint a lelkek alszanak a halál után; pontosabban olyan öntudatlan állapotban vannak, amelyet az alvás mozdulatlanságával lehet összehasonlítani. Ez oly módon oldaná meg az idő kérdését, hogy bár telik az idő az utolsó ítéletig, ez a lélek számára nem érzékelhető, hiszen alszik. Amikor fölébred, az számára az utolsó tudatos állapot közvetlen folytatása, azaz a halál pillanatáé. Halálunkkor a lelkünk elalszik, a feltámadáskor pedig felébred, és eközben bár múlik az idő, a lélek szubjektív szemszögéből csupán egy rövid „pihenőre” került sor. Ez a feltételezés olyan ígéken alapul, amelyekben a Szentírás a halált alvásnak nevezi, mint például az 1Kor 15,51–52-ben és

az 1Thessz 4,14–15-ben. E felfogás ellen Kálvin János a *Psychopannychia* című írásában fogalmazott meg cáfolatot [A mű magyar fordításához ld. Kálvin János: *Psychopannychia*. Pápa 1908. http://leporollak.hu/egyhtori/kalvin/rabold/KAL_PSYC.HTM (2019. júl. 25.)] A kortörténeti háttérhez és teológiai értékeléshez ld. Pásztori-Kupán István: Az emberi lélek és az örök élet Kálvin első teológiai munkájában. In: *Református Szemle* 102. (2009/5), 573–594., azonban mindmáig jelen van a teológiatörténetben, és felfedezhető például a neves újszövetséges, Oscar Cullmann 20. századi munkáiban.

Egy másik elmélet szerint minderre az idő relativitása lenne a magyarázat. Ameddig nekünk, az idő földi keretei között élő földi szemlélőknek a jövő eseményének kell tekintenünk a feltámadást, addig a halál pillanatában az ember kiszakad minden efféle meghatározottság alól, és az időfelettségben számára egygé olvad múlt, jelen és jövő. Már Augusztinus is ebbe az irányba vitte a magyarázatát (63. old.), de még Barth és Brunner is egyetértett az idő és örökkévalóság viszonyának ilyen szerű magyarázatával (10. old.). Ennek kapcsán maga a szerző is bevallja, hogy gondolkodásának egy bizonyos szakaszában ő is ezt az elméletet képviselte, azonban az „újabb szakirodalom tanulmányozása jobbra tanított[a]”. (60. old.) Ilyen szerű álláspontot olvashatunk a szerző korábbi munkáiban: „És éltek és uralkodtak Krisztussal ezer esztendeig”. [*Református Szemle* 82. (1989/2), (141–158) 155; *Vigyázatok! Tanítás az utolsó időkről*. Kálvin Kiadó, Budapest 1999, 180–186; A feltámadás és az

idő a 2Kor 5,1–10-ben. In: *Református Szemle* 94. (2001/2), 110–134.]. Kiemeli, hogy az időfelettség mint kategória nincs jelen a Szentírásban, és ezért ez nem más, mint „az ember próbálkozása, amelyben a tudomány felfedezését akarja beleerőszakolni a bibliai üzenetbe.” (64. old.)

A „liberális teológiának” nevezett irányzat másként oldja meg az időiség kérdését, amely fejlődéssel számol Pál apostol teológiai gondolkodásában. Míg az apostol az 1Kor-ban még a parúzia idejére helyezi a feltámadást, idővel belátja véleményének tarthatatlanságát, és a 2Kor-ban már rögtön a halál után várja az örök életet (22., 61., 70., 98., 118., 139. stb. old). Ez a megközelítés nem a szövegeket próbálja összebékíteni egymással, hanem azokat egy immanens tényező szempontjából értékeli, és így az apostol véleményének „pálfordulása” lehetne a magyarázat a különböző koncepciókra.

Az utolsó nagy irányzat, amelyhez végeredményben ez a könyv is csatlakozik, és amelyet a szerző más műveiből is ismerhetünk (pl. Pap Géza: *Az ezer eszendő*. Eszkatológiai textusok 4. Erdélyi Refomrátus Egyházkerület, Kolozsvár 2010, 83–164), az úgynevezett „közbevetett állapot” elméletével magyarázza az időiség kérdését. Tulajdonképpen Kálvin is ezt képviseli a már említett *Psychopannychia* című munkájában (9. old.). Eszerint az élet kétféle létformában folytatódik a halál után. Az egyik rögtön a halál után kezdődik el Krisztus közösségében, viszont még nem az utolsó idők testben történő feltámadása részeként. A halál után a lelkek egy közbevetett, átmeneti állapotban vannak a test feltámadásáig:

élnék, várakoznak Krisztussal az idők teljességéig, amikor egy másik létformába léphetnek, és az örök élet a test feltámadásával kapja meg a maga végleges formáját. A halál után élet következik, de nem ez a feltámadás, mivel az csak az utolsó napokban valósul meg. Ezt a kérdést vizsgálja meg Pap Géza a 2Kor 5,1–10-ben. A könyv tehát nem egyéb, mint tíz vers alapos magyarázata, és azt kutatja, hogy mi a viszony e tíz vers és az 1Kor 15, illetve más eszkatológiai textusok között.

Néhány markánsabb részletkérdés bemutatása előtt mindenekelőtt nézzük meg az elemzett perikópát a szerző sokatmondó fordításában:

„Mi pedig tudjuk, hogy ha földi sátorházunk elbomlik, épületünk van Istentől, nem kézzel csinált, örökkévaló házunk a mennyben.

Azért sóhajtozunk is ebben, óhajtván magunkat betakarni mennyei hajlékunkkal, mivelhogy, ha így felöltözünk, nem találtatunk mezítelennek.

Ezért hát mi is, akik ebben a sátorban megterhelve vagyunk, sóhajtozunk, mivelhogy nem kívánunk levetkezni, hanem betakarni magunkat, hogy a halandót elnyelje az élet.

Magá Istent pedig az, aki megmunkált minket ennek érdekében, aki a Lélek zálogát is adta nekünk.

Tehát mindenkor bizodalunk van, és tudjuk, hogy amíg itthon lakozunk a testben, távol lakozunk az Úrtól, (mert hitben járunk, nem látásban).

Mondom, bizakodunk, és tetszik nekünk inkább távol lakozni a testtől, és otthon lakozni az Úrnál.

Ezért is célkitűzésünk az, hogy akár itthon, akár távol lakozunk, jó tetszésben legyünk. Mert nekünk, mind-

nyájunknak leplezetlenül kell megjelenünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy külön-külön mindenki megkapja, ami megilleti, annak alapján, amit testben cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.”

Pap Géza ezt az ígérést magyarázza mondatról mondatra, szintagmáról szintagmára. Amiként azt a többi *Eszkatológiai textusok* sorozatban megjelent könyv esetében megszokhattuk, itt is bemutatja a fordítási lehetőségeket, felhívja a figyelmet a szöveg nyelvi, teológiai kérdéseire, pontokba szedetten, tételesen felsorolja a megoldási lehetőségeket, majd pedig állást foglal valamelyik mellett, esetleg önálló, új elméletet tár az olvasó elé.

Az első nyelvi kérdés rögtön az első vers egy segédigéjéhez kapcsolódik, a görög birtoklást kifejező $\epsilon\chi\omega$ igéhez, amely a magyar fordításban a „van” igének felel meg. Ennek kapcsán kiemeli az igeidő fontosságát. Itt az $\epsilon\chi\omega$ jelen időben áll, amely idői síkra helyezi a két történést, azaz a földi sátorház elbomlását és a mennyei hajlék felöltését. Ez az eredője a fentiekben bemutatott különbségnek a feltámadás idejével kapcsolatban. Mindebből úgy tűnhet, mintha a szerző rögtön a könyv elején bizonyítottan látja tézisé a közbevetett állapotot illetően. Azonban koránt sincs így. Aki ismeri a Pap Géza nézeteit korábbi műveiből, azt gondolná, hogy a könyv az elejétől kezdve a köztes állapot bizonyítására vállalkozik, és a textusnak egy ilyen olvasatú magyarázatával fog találkozni. Az igazság azonban az, hogy a szerző minden egyes mondat kapcsán végigtárgyalja az értelmezési lehetőségeket, és mérlegeli őket. Ebben természetesen kiemelt helyet kap az a fajta

értelmezés, amely a köztes idő létéből indul ki, de Pap Géza csupán a könyv utolsó harmadában látja elérkezettnek az időt, hogy meg is fogalmazza: „ebben a szakaszban Pál a földi létünkről és közvetlenül a halál után következő mennyei létünkről, a közbevetett állapotról beszél.” (216. old.) Az érvelés nem elfogult, hanem a maga rendszerében nagyon is kiegyensúlyozott, s az argumentumok és megfigyelések összesítése után, a könyv végén érkezünk meg a bevezetőben megfogalmazott kérdések megválaszolásához.

A perikópa értelmezésében a kommentáriródalomban mindmáig az az igemagyarázati irány dominál, amely a hellenista kultúrából és annak analógiáiból próbálja értelmezni a szöveget. A görög dichotómikus emberértelmezés szerint, amely később a gnosztikus irodalom egyik alapköve lett, a halhatatlan lélek a halál pillanatában szabadul ki a mulandó földi test börtönéből, és egy letisztultabb, magasabb rendű létformába kerül. A test és a testiség szükséges, elkerülhetetlen rossz, amelyből a halál által lehet megszabadulni. Azok az írásmagyarázók, akik ennek háttéréből olvassák az ígérést, az olyan kijelentésekben, mint „kívánunk levetkezni”, „ebben a testben sóhajtozunk”, a hellenista eszmény lecsapódását fedezik fel, amely szerint a halál kívánatos, és vágyani lehet rá. Ennek az értelmezésnek a „mezítelenség”, valamint a „felöltözés” momentuma a következő fogódzója. Platónnál, Philónnál, majd aztán a gnosztikusoknál a „mezítelenség” a testtől megszabadult lélek állapota, és egyértelműen pozitív (97–98. old.). Ez az értelmezés ilyenképpen olvassa a 2Kor 5,1–10-

et: az apostol a földi sátorházon a földi, mulandó testet érti. Ismeri a földi étellel járó szenvedés sokféle formáját, és ezért kívánja levetkezni azt; sóhajtozik, hogy meztelen lehessen, majd pedig felöltözzé az Istentől kapott, nem kézzel épített mennyei hajlékot, azaz a mennyei/lelki testet, amelyről az 1Kor 15-ben is beszél, hogy aztán a halandót elnyelje az, ami élő. Tehát a meztelenség–felöltözés ellentétpárja a test és lélek szembenállása, amelyen át-süt a hellenista világkép és antropológia, kiegészítve azt a lelki test felöltésének páli újításával.

Saját értelmezésében Pap Géza először is arra hívja fel a figyelmet, hogy mind a vizsgált tíz versben, mind pedig a megelőző versekben ellentétpárokról van szó. 4,17: pillanatnyi könnyű szenvedés–nagy örök dicsőség; 4,17: láthatók–láthatatlanok; 5,1: sátor–ház; 5,4: halandó–élet (50. old.). Ezek az ellentétpárok kapcsolatban állnak egymással, és ugyanarra a gondolatra fűzhetők fel: a mennyei és a földi világ kettősségére, ahol a szavak jelentése nem korlátozható a földi és a mennyei test ezen egyedi és konkrét jelentésére, hanem – noha a kifejezések minden bizonnyal ezekre is utalnak – túlmutatnak ezeken. A sátor mint olyan a mulandóságot fejezi ki, amely pillanatnyi és átmeneti, és ennek hozzátartozója a mezítelenség. Ezzel szemben a mennyei világ a maradandót, az életet jeleníti meg, és felöltözöttséget jelent. Ezt kívánja és óhajtja Pál apostol, vagyis azt, hogy a földi életet felváltsa a mennyei, kiteljesedett létforma. Ennek kapcsán a 2Kor 5,1–10-ben nem olvasunk Jézus Krisztus visszajöveteléről vagy egyéb, a végidőkhöz kap-

csolódó képzeletről. Mivel ez a mennyei világ rögtön ott „van” a földi sátorház elbomlása után, adja magát a következtetés, hogy Pál apostol itt arról beszél, amit a szakirodalom „közbevetett állapotnak” nevez. A könyv utolsó negyedében Pap Géza ezt a képzetet próbálja összefüggésbe hozni más végidőkről szóló textussal. Ennek kapcsán a szerző mindvégig elővigyázatosan fogalmaz és óvatosságra int: „Hasonlítunk ahhoz a sötét szobába kulcslyukon keresztül leskelődő emberhez, aki abban reménykedik, hogy a lecsapó villám fényében láthat valamit a pillanatra megvilágosodó szobában.” (67. old.) Ezeket a felvillanásokat, mozaikokat (247. old.) próbálhatjuk összerakni. A könyvnek ebben a felében a szerző más textusok alapján válaszolja meg a felmerülő kérdéseket.

Ha abból indulunk ki, hogy Pál apostol más leveleiben tud a parúziában végbemenő végítéletéről, és tudja, hogy a hívők a lelki testet majd akkor öltik magukra, kérdés marad: mi történik a lelkekkel ebben a köztes állapotban, van-e testük, és ez a létforma miben különbözik a feltámadáskor elkezdődő létformától? Ezeket a kérdéseket a szerző főleg a Jelenések könyve és korábbi műveiben már bemutatott vizsgálódásai alapján próbálja megválaszolni. A Jel 20,4 szerint a hívők élnek, Krisztussal vannak és uralkodnak (278. old.). A hangsúly a Krisztussal való közösségre esik. Mivel az ige ennek kapcsán nem beszél semmilyen testről, Pál apostol a testből való „kiköltözésnek” nevezi a halált, és a lelki test csak a feltámadáskor lesz a hívő sajátja, ebből az következik, hogy ebben a létállapotban

a hívők test nélkül léteznek (286. old.). Ez az állapot Krisztus visszajöveteléig tart, amikor sor kerül az utolsó ítéletre, és mindenkit megítélnék a cselekedeteik szerint. A vizsgált perikópában a 10. vers szól a cselekedetek alapján kimondott ítéletgondolatról. De hogyan viszonyul mindez a hit általi megigazulás tanához? Ez a kérdés sem marad elvarratlan szál. Miután kimondták az ítéletet, a Jel 20,10–15 szerint kinyitattik egy másik könyv is, az élet könyve, amely azoknak a neveit tartalmazza, akik Krisztusban hittek. Ők amnesztiában részesülnek (248–249. old.). Az ítélet tehát cselekedetek szerint történik, a kegyelem pedig a hit alapján. Az említett igeszakasz ilyenszerű értelmezésével Pap Géza a katolikus és a protestáns teológia közötti különbséget, azaz a hit és cselekedet eltérő hangsúlyozását is kívánja oldani (254. old.). A cselekedeteiknek megfelelően megítéltetett és hitük alapján kegyelemben részesült Krisztus-hívők ekkor fogják magukra öltetni a mennyei testet, akik így mennek át az örök életre (290–291. old.). A közbevetett állapot és a feltámadás között van különbség, azonban ez csak a testre korlátozódik, minőségi különbséget azonban nem kell tenni a két létforma között, ugyanis mindkettő jellemzője a tökéletes közösség Krisztussal. E megállapításokkal Pap Géza mintegy ismét összefoglalja és rendszerbe szedi eddigi felismeréseit, amelyekben igazolva látja reformátori örökségünk igazságait. Eszerint mind Kálvin János köztes állapotról szóló tanítása, mind a *Heidelbergi Káté* 57. kérdés-felelete, amely arról beszél, hogy „nemcsak lelkem vitetik ez élet után azonnal Krisztushoz, az ő Fejéhez,

hanem testem is Krisztus hatalma által feltámasztatván, lelkemmel ismét egyesül, és Krisztus dicsőséges testéhez hasonlatos lesz”, megfelel Pál apostol halál utáni életről szóló tanításának. Tehát a káté is tud egy olyan állapotról, ahol a lélek elszakítatik a testtől, halála után Krisztussal van, és a testtel valamikor egyesül (156. és 280. old.).

A könyv nem egyszerű témát dolgoz fel, és a következtetéseket sem tudjuk mindig és minden további nélkül magunkévá tenni. Ha ezt a kötetet a modern bibliatudomány felől közelítjük meg, az első kérdés éppen a bibliai igék ilyen rendszerszintű összekapcsolása.

Az ószövetségtudományban a 20. század második felétől az a nézet vált dominánssá, amely tagadja az egyetlen teológiai látás jelenlétét, és teológiákról beszél. (Ld. Jeremias, J.: Az ószövetségi teológia fő problémái. In: Balogh Csaba (szerk.): *Tanúságtétel, vita, pártfogás. Találkozások W. Bruggemann teológiájával*. Exit Kiadó, Kolozsvár 2012, 35–52.) Ezt a tendenciát az Újszövetség esetében is megfigyelhetjük (a kérdéskör bemutatásához ld. Schnelle, U.: *Theology of the New Testament*. Baker Academic, Grand Rapids 2009, 49–54. Graf, D.: *Unternwegs zu einer Biblischen Theologie*. V&R Unipress, Göttingen 2011, 271–280). Lukács evangélista kétkötetes munkája, a páli korpusz, a szinoptikus hagyomány és a jánosi teológia egymástól elszigetelten készültek, és egymástól függetlenül fejlődtek. Ezért kérdéses, hogy milyen mértékben és hogyan hozhatók összefüggésbe egymással. A jelen téma esetében ez a kérdés: meg lehet-e válaszolni a páli gondolkodás nyitva maradt kérdéseit a Jelenések könyve, a lukácsi

korpusz vagy más újszövetségi irat kijelentéseivel, és ha igen, akkor azzal vajon egy létező újszövetségi teológiát rekonstruálunk, vagy pedig egy teljesen új, addig nem létezőt alkotunk?

Természetesen az érem másik oldalát is figyelembe kell vennünk. Igenis van létjogosultsága annak az igénynek, amely szintézisszerűen kívánja összefoglalni a Szentírás álláspontját egyik-másik kérdéssel kapcsolatban, hiszen minden teológiai műnek – és itt fontos, hogy nem vallástörténetről és vallástudományról beszélünk –, a végső célközönsége közvetett vagy közvetlen módon mindig a gyülekezet. Pap Géza erre törekedett. Számára nem teológiai rendszerek megalkotása volt a cél, hanem annak a tanításnak a megfogalmazása, amelyet tovább lehet adni, és amelyet prédikálni lehet. Könyve sok kérdést vehet fel az olvasóban, és arra sarkallhatja, hogy maga is véleményt formáljon a különböző textusok kapcsán, és minden bizonnyal ez is a cél, hogy mindenki maga vívja meg a hitnek nemes harcát, és elővegye ezeket a nehéz textusokat, és imádságos lélekkel éjszakákba nyúlóan küzdjön meg „teológiai sárkányokkal”. Ez a könyv ilyen kutatásban kíván segítséget nyújtani, és kétséget kizáróan szolid alapot biztosít a végidők tanításának felfedezéséhez.

A szerző igényesen fogalmazza meg mélyenszántó gondolatait, és ezek sok helyen nyelvi szempontból is valóságos irodalmi csemegét nyújtanak. Hadd álljon itt a recenzió végén három ilyen kedvcsináló a könyv forgatására.

Szó volt arról, hogy a földi lét mulandó és szenvedéssel teljes. Erről a következőket olvashajuk: „A szenvedés

nem a mi *fizetőszközünk* az örök dicsőség megszerzésére, hanem Isten *munkaeszköze*, amellyel alakít, formál bennünket, és felkészít az örök dicsőségre.” (159. old.) A hitről pedig a következőket olvashatjuk: „A hit tehát a távoliaknak, a jövődöbelieknek a bizalommal teljes »látása«, amelyet majd a beteljesedéskor a színről színre látás vált fel.” (197 old.)

Végezetül egy mondat, amely a teológiai kutatás tekintetében talán Pap Géza ars poeticájának is beillene:

„Ha a Biblia világától idegen és régóta kísértő berögződött elképzeléseinktől sikerül megszabadulnunk, Pál mondatáról egy csapásra lehull a titok

leple, évszázados próbálkozások kerülnek az emberi elme erőfeszítésének múzeumába, hogy Isten igéje, a rára kódott jó szándékú emberi belemagyarázások patinájától megszabadulva fényesen tündököljön azok számára, akik annak értelmét keserves vívódások során keresik, kutatják és hirdetik.” (119. old.)

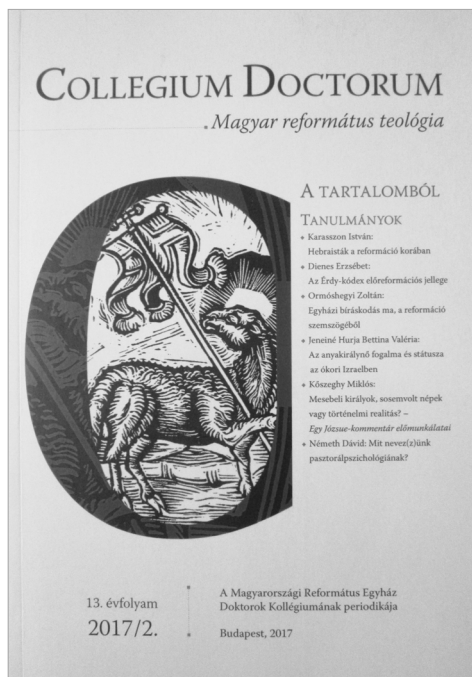
Kató Szabolcs Ferencz

A recenzió alapjául szolgáló ismertető 2019. június 20-án hangzott el a kolozsvári Erdélyi Református Múzeum előadótermében tartott könyvbemutatón.

Recensio

Collegium Doctorum. Magyar református teológia
13. (2017/2), ISSN HU 1787-128X, 166 old.

A Collegium Doctorum 13. évfolyamának második számát Hodossy-Takács Előd és Iszlai Endre által jegyzett Lectori salutem nyitja *Reformáció, ünnep, konferencia* címmel, amely a következőket hangsúlyozza: „A Doktorok Kollégiuma elkötelezett a reformációhoz kapcsolódó, illetve tágan értelmezve a reformáció örökségének, értékeinek feltárását és gazdagítását célzó kutatások mellett; és szerveztünk, valamint lapunk mindent megtesz a vonatkozó alapkutatások támogatásáért. [...] Ebben a számban [...] olvashatunk biblikus, egyháztörténeti, gyakorlati és egyházjogi szempontból górcső alá vett témákról és aktuális kérdésekről. [...] A kezünkben tartott szám az első kétnyelvű kiadvány a periodika történetében.

COLLEGIUM DOCTORUM Magyar református teológia

A TARTALOMBÓL

TANULMÁNYOK

- Karaszon István:
Hebraisták a reformáció korában
- Dienes Erzsébet:
Az Erdy-kódex előreformációs jellege
- Ormoshegyi Zoltán:
Egyházi bíróságok ma, a reformáció szemüvegéből
- Jónásné Murai Bettina Valéria:
Az anyakirályról fogalma és státusza az ókori Izraelben
- Köseghy Miklós:
Mesébeli királyok, sosemvolt népek vagy történelmi realitás? –
Egy füzese-kommentár előmunkálatai
- Németh Dávid: Mit nevez(ünk) pasztorálpszichológiának?

13. évfolyam
2017/2.

A Magyarországi Református Egyház
Doktorok Kollégiumának periodikája
Budapest, 2017